

LII Olimpiada Astronomiczna 2008/2009
Zadania zawodów III stopnia

1. Wymień i uzasadnij warunki jakie powinny być spełnione, aby dla obserwatora ziemskiego szerokość ekliptyczna Wenus podczas jej maksymalnej elongacji była możliwie największa.

Oblicz tę wartość przyjmując jako dane:

– kąt między płaszczyznami orbit Wenus i Ziemi	$i = 3^{\circ},395,$
– wielka półoś orbity Ziemi	$a_z = 1,0000 AU,$
– wielka półoś orbity Wenus	$a_w = 0,7233 AU,$
– mimośród orbity Ziemi	$e_z = 0,0167,$
– mimośród orbity Wenus	$e_w = 0,0068.$

2. Opisz najkorzystniejsze warunki, w jakich okres od pełni do pełni Księżyca, trwa:

- najkrócej,
- najdłużej.

Oszacuj czas trwania tego okresu w obu sytuacjach, zakładając współpłaszczyznowość orbit Ziemi i Księżyca. Przyjmij następujące wartości wielkich półosi, mimośrodków orbit i średnich prędkości orbitalnych:

dla Ziemi:	$a_z = 149,6$ mln km	$e_z = 0,0167$	$v_z = 29,79$ km/s,
dla Księżyca:	$a_K = 384,4$ tys. km	$e_K = 0,0549$	$v_K = 1,023$ km/s.

3. Załączona tabela (Tab.I) zawiera współrzędne równikowe Słońca oraz trzech planet Układu Słonecznego.

1) Przeanalizuj dane zawarte w tabeli i podaj nazwy planet, których współrzędne równikowe zawierają kolumny A, B oraz C.

2) Nazwij i określ, między którymi kolejnymi datami wymienionymi w tabeli przypadają typowe dla obserwatora ziemskiego konfiguracje planet.

3) Wykonaj rysunek z przybliżonymi położeniami rozpatrywanych planet względem Słońca i Ziemi na dzień 6 marca 2009 r. Na rysunku zaznacz kierunek do punktu równonocy wiosennej.

Dla uproszczenia przyjmij, że orbity wszystkich planet są współpłaszczyznowymi okręgami o promieniach równych ich średnim odległościom od Słońca:

Merkury 0,39 AU,	Wenus 0,72 AU,	Mars 1,52 AU,	Jowisz 5,20 AU,
Saturn 9,54 AU,	Uran 19,19 AU,	Neptun 30,07 AU.	

4. A.

Aparatura planetarium odtworzy wygląd nocnego nieba, przy czym warunki obserwacji będą odpowiadały prawie 40-procentowemu zachmurzeniu. Po zapoznaniu się z widocznymi układami gwiazd wypełnij załączone tabelki (Tab. II, Tab.III)

4. B

Na planetaryjnym niebie widoczne są dwie planety. Aparatura odtworzy zmiany ich położenia na tle gwiazd w ciągu około 10 miesięcy.

Załączone mapki obejmują odpowiednie fragmenty sfery niebieskiej o wymiarach $24^{\circ} \times 32^{\circ}$. Po przeprowadzeniu identyfikacji, na każdej mapce wkreśl zaobserwowany kształt drogi zakreślonej przez planetę. Każdą mapkę opisz podając:

- nazwę planety,
- nazwę gwiazdozbioru (lub gwiazdozbiorów), w których była ona obserwowana,
- długość drogi w ruchu wstecznym, wyrażoną w stopniach.

5. O gwiazdzie fizycznie podwójnej wiadomo, że okres obiegu $P = 5,44$ roku, mimośród orbity $e = 0,387$, a masy składników wynoszą odpowiednio: $M = 7,2 \cdot 10^{30}$ kg i $m = 2,3 \cdot 10^{30}$ kg. Oblicz odległość r_0 między składnikami, dla której chwilowa wartość prędkości kątowej jest równa średniej prędkości kątowej, tzn. wyznacz takie r_0 , dla którego $\omega(r_0) = 2\pi/P$.

W rozwiązaniu przyjmij, że masa Słońca $m_s = 2,0 \cdot 10^{30}$ kg.

6. Zachowanie fotometryczne obiektów astronomicznych w ekspandującym Wszechświecie odbiega od standardowych zależności, do których jesteśmy przyzwyczajeni w przypadku statycznym w przestrzeni euklidesowej.

Z pokładu sztucznego satelity Ziemi zaobserwowano obiekt świecący jak ciało doskonale czarne, w którego widmie stwierdzono kosmologiczne przesunięcie $z = 0,5$.

W wyniku pomiarów strumieni promieniowania tego obiektu w dwóch długościach fali: $\lambda_1 = 300$ nm oraz $\lambda_2 = 600$ nm otrzymano stosunek zmierzonych strumieni:

$S(\lambda_1) / S(\lambda_2) = 5$. Wyznacz temperaturę tego obiektu.

Uwaga:

Strumień energii emitowanej przez ciało doskonale czarne wyraża się wzorem Plancka:

$$S(\lambda) = \frac{c_1}{\lambda^5} \cdot \frac{1}{e^{\frac{c_2}{\lambda T}} - 1},$$

gdzie λ jest długością fali, T – temperaturą bezwzględną, stała $c_1 = 3,74 \cdot 10^{-16}$ Wm², a stała $c_2 = 1,44 \cdot 10^{-2}$ mK.

Dochodzący do sztucznego satelity strumień promieniowania oddalającego się ciała opisuje również wzór Plancka. Jednakże wskutek kosmologicznego przesunięcia widma, długości fal obserwowanych są przesunięte w stosunku do długości fal emitowanych.